

Ideeën Bank voor Interventies

Stimuleren

Het vergroten van het algemene bewustzijn

De overheid kan het gebruik van Digital Commons stimuleren via onderwijs, kennisopbouw en met publieks-campagnes waarin ook twijfels en angsten weg kunnen worden genomen over het gebruik van alternatieven. Tegelijkertijd is het belangrijk om de kosten en risico's van gesloten (big tech) systemen inzichtelijk te maken. Een 'witte lijst' van programma's of platforms zou dit doel ook kunnen dienen door duidelijke voorbeelden en criteria te bieden voor wat alternatieven zijn om te gebruiken die publieke waarden dienen. Ook kunnen we schoolkinderen en jongeren informeren over ICT, hacking en open source als actuele en belangrijke thema's. Door middel van campagnes en storytelling kunnen we bestaande use-cases gebruiken om te inspireren en een ideaal beeld of scenario voor de toekomst te creëren, waardoor de transitie naar veerkrachtige autonome systemen tastbaar en haalbaar wordt voor meer mensen. Hetzelfde kan binnen overheidsinstellingen worden gedaan door het organiseren van workshops en kennissessies.

- **Educatieve campagnes:** Initiatieven lanceren om het publiek voor te lichten over de mogelijkheid van DC (en de risico's van big tech)
- **Voorbeeldfunctie regering:** zelf met digitale commons werken.
- **Witte lijst programma's:** Geef voorbeelden van instrumenten die de criteria van een programma dat publieke waarden dient, onder de aandacht brengen.
- **Onderwijs:** Neem ICT, hacking en open source-onderwerpen op in de leerplannen van scholen en hogescholen/ universiteiten om toekomstige deelname te stimuleren.
- **Visie ontwikkelen:** Gebruik succesverhalen om een overtuigende visie op te bouwen voor de toekomst van DC.
- **Breng inzicht en transparantie** in de financiële, maar ook maatschappelijke kosten van het huidige eigen gecentraliseerde
- **Verduidelijk risico en pijn** van de huidige (big tech) infrastructuren (bijvoorbeeld van intransparante AI voortkomend uit private databases) systeem (zie Italië onderzoek naar kosten)

Incuberen en innoveren

Voor innovatie in de productie en het gebruik van Digitale commons is kennisdeling en ondersteuning nodig, hiervoor zijn ook incubatie trajecten nodig. Ook specifieke GovTech-incubatie kan een rol spelen in het verschaffen van de noodzakelijke kennis en hulpmiddelen (govtech-validatielab). Het is hier zaak om de bestaande grote technologie platforms niet te kopiëren, maar om de functionaliteit te innoveren op basis van publieke waarden. Innovatie moet zich ook richten op overgangsgemak, gebruiksvriendelijkheid en interoperabiliteit met bestaande systemen. Verder is het belangrijk om DC en de commons-aanpak te zien als instrumenten die oplossingen creëren.

- **Incubatie:** Zet labs op om tools en kennis te bieden voor DC-innovatie.
- **Functionele innovatie:** Ontwikkel nieuwe functionaliteiten afhankelijk van publieke waarden en beleid.
- **Gemakkelijke overgang:** Informeer over het belang van integratie, gebruiksgemak en interoperabiliteit.
- **Beleidsintegratie:** Pleitbezorger voor DC-opname in beleidsagenda's. Zie het als een hulpmiddel om oplossingen te creëren.

Bescherm digitale commons

Er moeten ook wetgevende maatregelen worden genomen om normen en structuren op te zetten die kunnen dienen om de DC te beschermen. Het innoveren van nieuwe juridische entiteiten voor het DC zou een goede oplossing kunnen zijn. Ook trust frameworks en de juiste licenties zijn van belang. Belangrijk is dat er sprake is van handhaving van de regelgeving en van de wettelijke voorwaarden die nodig zijn voor handhaving. Ten slotte zal het opbouwen van een gemeenschap rond het DC belangrijk zijn, omdat het waarden zou beschermen en een veilige ruimte voor innovatie en samenwerking zou creëren.

- **Wetgevende maatregelen:** Implementeer wetten en normen om DC te beschermen en te bevorderen.
- **Juridische kaders:** Ontwikkel nieuwe juridische entiteiten en Trust Frameworks om DC-initiatieven te beschermen.
- **Gemeenschapsgebouw:** Stimuleer een sterke gemeenschap om DC-waarden hoog te houden en innovatie te ondersteunen.

Reguleren en handhaven

Sterke regelgeving en effectieve handhaving van bestaande regelgeving om een veilige digitale omgeving, privacy en eerlijke concurrentie te garanderen. Bijvoorbeeld 'unfair competition' regels die de gratis levering van particuliere diensten verbieden. Dit zal bijdragen aan het wegwerken van problematische praktijken van Big Tech en ruimte creëren voor alternatieven die wel in lijn met **publieke waarden** opereren. Hiermee neemt de afhankelijkheid van Big Tech af en worden kosten uiteindelijk verlaagd. Er kunnen speciale handhavingsinstanties worden opgericht die toezicht houden op de implementatie van de regelgeving. Tegelijkertijd zou het van cruciaal belang zijn om voorwaarden te ontwikkelen voor aanbestedingen die in lijn zijn met digitale onafhankelijkheid en een divers aanbod.

- **Versterk de autonomie:** Minder ruimte voor Big Techs problematische praktijken, schept ruimte voor de ontwikkeling van infrastructuren die publieke waarden dienen.
- **Handhaving van regelgeving:** Zorg voor instanties die de implementatie en ontwikkeling van regelgeving kunnen monitoren, evalueren en overzien.
- **Onerlijke concurrentieregulering:** Regelgeving die goedkope of gratis diensten van Big Tech beperkt of verwijdert, kan publieke instituties zoals scholen behoeden voor vroege adoptie strategieën van big tech en de resulterende afhankelijkheid.

- **Aankoopbeleid:** Ontwikkel nieuwe voorwaarden voor inkoop die inzetten op digitale onafhankelijkheid en open systemen.
- **Automatische toepassing van WBSO regeling** bij verloning/afdracht voor S&O (ontwikkel/r&d werk) dat een bijdrage aan pakket onder open source licentie is. Of soortgelijke belasting maatregel -en charitatief.

Ontzorgen

Er moet aandacht en zorg worden besteed aan publieke en semi-publieke instellingen zoals scholen en publieke omroepen om de transitie naar digitale commons systemen te bewerkstelligen en te integreren. Big Tech-technologie is bijvoorbeeld gemakkelijk te gebruiken, goed geïntegreerd en vaak goedkoop of 'gratis' voor onderwijsinstellingen. Het gebruik van andere hulpmiddelen is veel minder handig en (lijkt) vaak duurder. Daarom moet het gemakkelijker worden om toegang te krijgen tot (DC)-alternatieven en deze te adopteren. Er is facilitatie nodig in het eenvoudiger maken om DC in bestaande systemen te integreren en hoogwaardige diensten te ontwikkelen ter vervanging van Big Tech. Het zou zinvol zijn om hands-on trainingen te organiseren en ondersteuning te bieden bij transities en gebruik van (white list) digitale tools en integratie, maar ook op het gebied van contracten en licenties.

Gebruik- maken Van

‘Als je alleen gebruik maakt is dat niet duurzaam. Als je gebruikmaakt van, moet je ook stimuleren en participeren. Je drijft anders af in je eigen “fork” omdat je je eigen belang niet deelt met de community.’

Netwerkeffect overwinnen

Het is noodzaak om het netwerkeffect van Big Tech te overwinnen. Maak het makkelijker om te investeren in open source door middel van subsidies en kostenreductie. Noodzaak om de redenen voor het overstappen naar open source (of gesloten) openbaar te maken. Dit maakt de zaken niet alleen transparanter, maar dient ook om te informeren over de voor- en nadelen van zowel gesloten als open. Biedt financiële steun aan overheidsdiensten die bereid zijn over te stappen naar open source en DC. Ontwikkel juridische tactieken om bestaande beperkingen te overwinnen. Zo zit er in een standaard aanbesteding een drempel die, eenmaal overschreden, een prikkel geeft om zoveel mogelijk te kopen. Noodzaak om software modulair te maken en de mogelijkheid te creëren om software in kleinere of eenvoudigere stukken te kopen.

- **Investeringsprikkel:** Biedt subsidies en kostenbesparingen aan om de adoptie en investeringen van open source te bevorderen.
- **Transparantie:** Informeer belanghebbenden over de voor- en nadelen van de overstap naar open source.
- **Financiële steun:** Biedt financiële steun aan afdelingen die overstappen naar open source.
- **Modulaire inkoop:** Ontwikkel juridische tactieken om modulaire software-inkoop mogelijk te maken. Het kopen van software in kleinere stukken, in plaats van grote acquisities, zou een goed startpunt kunnen zijn.

Zorg voor ondersteuning en financiering op lange termijn

Er is aanpassingsvermogen van de juridische structuren, handhavings-macht, kennis en het op één lijn brengen van belangen nodig. Zorg ervoor dat er enige vorm van handhaving is om ervoor te zorgen dat contracten en normen worden nageleefd. Er moet ook meer coördinatie komen: het gezamenlijk organiseren van de aanschaf van software. BZK zou bijvoorbeeld een team kunnen organiseren en financieren dat helpt bij het onderhouden van een reeks open source-componenten die door meerdere kritische organisaties worden gebruikt. Dit team zou ook kunnen helpen om deze open source software componenten compliant en bruikbaar te houden binnen de nieuwe NIS2- en CRA-wetgeving.

Dit kan worden opgebouwd door open source software partijen te betrekken bij het delen van kennis over bijvoorbeeld inkoop. Daarom zouden we verder gaan dan alleen het gebruik van DC, maar ook participatie aanmoedigen door een boeiende praktijk cultuur te ontwikkelen om een lange levensduur en duurzaamheid te garanderen.

- **Adaptieve juridische structuren:** Zorg ervoor dat de wettelijke kaders zich kunnen aanpassen om DC-projecten te ondersteunen. Er moet ook een zekere mate van handhaving worden geboden om de uitvoering ervan te garanderen.
- **Gezamenlijke overnames:** Coördineer software aankopen om de efficiëntie en middelen te maximaliseren. Houd een open source-inventaris bij die voldoet aan de nieuwe regelgeving.
- **Inkoopkennis:** Bouw expertise op in open-source inkoopprocessen.
- **Boeiende cultuur:** Bevorder actieve participatie door middel van een boeiende praktijkcultuur die verder gaat dan alleen het gebruik van DC.

Mobiliseer tegen gesloten software

Er is behoefte aan concrete anti-vendor lock-regels die het gebruik van DC stimuleren. (dat wil zeggen: geld steken in gesloten software betekent dat je ook zou moeten investeren in open source).

Niet alleen deze regelgeving moet worden ontwikkeld, maar ook de bestaande regelgeving moet worden gehandhaafd. Een zekere mate van transparantie over open standaarden is noodzakelijk om te monitoren of deze wel of niet worden gevolgd. Bovendien zou het faciliteren van de opname van open standaarden in aanbestedingscontracten de adoptie en aanschaf van DC verder kunnen stimuleren. Het uitvoeren van onderzoeken naar de totale eigendomskosten (inclusief migratie aan het einde van de levenscyclus) van gesloten software in tegenstelling tot open software zou ook tot enkele interessante resultaten kunnen leiden. Het zou ook zinvol kunnen zijn om vergoedingen in te voeren voor het gebruik van gesloten software. Fundamenteel gezien zou het creëren van prikkels voor het gebruik van DC en het afdwingen ervan helpen om meer op DC gebaseerde programma's en platforms te adopteren.

- **Concrete wetgeving:** Anti-vendor lock-in-wetgeving zou het minder aantrekkelijk kunnen maken om gesloten of Big Tech-software te gebruiken.
- **Open standaarden:** Zorg voor transparantie en naleving van open standaarden in aanbestedingscontracten.
- **Stimulansen:** Introduceer vergoedingen of boetes voor gesloten software-gebruik en prikkels voor DC-adoptie. Stimuleer de adoptie ervan via de structuur van contracten.
- **Handhaving:** Zorg ervoor dat regelgeving en prikkels worden gehandhaafd om DC-programma's te promoten.

Deelnemen

Betrokkenheid van de overheid

Betrokkenheid van de overheid
Maak gebruik van de expertise van de overheid om deel te nemen aan de DC-gemeenschap door aan tafel te zitten. Dit kan worden gedaan via wegen zoals 'genoeg kopen om invloed uit te oefenen' of bijvoorbeeld door de overheid als steward in te zetten voor een DC-initiatief onder een steward-eigenaarschapsmodel. Dit zou neerkomen op het geven van advies en oplossingen die worden ondersteund door overheidsexperts. In feite zou dit de overheidsbelangen veiligstellen en ervoor zorgen dat de ontwikkeling plaatsvindt in overeenstemming met overeengekomen waarden die het publieke belang op de voorgrond plaatsen. Het ontwikkelen van een duidelijk monitoring- en evaluatieprogramma zou nuttig zijn, om de voortgang van DC-projecten zowel binnen als buiten de overheid te controleren.

- **Bestuursparticipatie:** Neem vast plaats in het DC-project bestuur om de richting te bepalen en te beïnvloeden. Zorg ervoor dat publieke waarden en beleid deel uitmaken van de project-richting.
- **Expertise benutting:** Benut de expertise van de overheid om actief deel te nemen en DC-initiatieven te sturen. Geef door de overheid gesteund advies om ervoor te zorgen dat het publieke belang prioriteit krijgt.

- **Monitoringprogramma's:** Zet robuuste monitoring- en evaluatiekaders op om de voortgang en resultaten van projecten te volgen.

Ontwikkel DC-specifiek oplossingen, standaarden, protocollen en normen

Maak gebruik van kennis uit verschillende sectoren om deskundige oplossingen te ontwikkelen voor DC-gerelateerde vraagstukken. Het refactoreren van de code (code opschonen om deze leesbaarder en schaalbaarder te maken zonder functionaliteit op te offeren) is een voorbeeld van een beproefde oplossing die zou kunnen werken voor het schalen van DC met beperkte middelen. Andere oplossingen kunnen juridisch, bestuurlijk of bedrijfsgericht zijn. Processtandaarden zoals het NL Design System dienen om standaarden voor de ontwikkeling van DC te informeren, faciliteren en formaliseren. Als alternatief zou de overheid er goed aan kunnen doen om donaties en fondsen voor DC-initiatieven te faciliteren. Iets als een gecentraliseerd database of gemakkelijk toegankelijke kanalen voor de financiering van verschillende DC-projecten. Maak het gemakkelijker om zowel te doneren als om donaties te ontvangen.

- **Sectoroverschrijdende kennis:** Maak gebruik van expertise uit verschillende sectoren om maatwerkoplossingen te creëren voor DC-uitdagingen.
- **Refactoring-code:** Implementeer codeverbeteringen voor betere schaalbaarheid en efficiëntie.
- **Normen aannemen en handhaven:** Volg protocollen zoals het NL Design System om kwaliteit en consistentie te garanderen. Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) is een ander goed voorbeeld van hoe we digitale infrastructuur standaarden kunnen inzetten voor de ontwikkeling van op publieke dienstverlening gebaseerde DC. Belangrijk is dat er routes voor de handhaving van normen worden gecreëerd.
- **Financiering faciliteren:** Creëer gecentraliseerde databases of toegankelijke kanalen voor projectfinanciering. Maak het gemakkelijker om financiering veilig te stellen of te verstrekken.

Verzamel meerdere perspectieven en expertisegebieden

Van bijzonder belang is dat verschillende leden van de overheid samenwerken.

Dit zou betekenen dat IT-technici en leidinggevend personeel bij elkaar moeten worden gebracht om mogelijke oplossingen te bespreken. In feite zou dit niet alleen betere oplossingen opleveren, maar ook een cultuur van gemeenschappelijkheid bevorderen waarin verschillende perspectieven en expertise samenwerken. Dit kan worden versterkt door verdere trainingen, workshops, enzovoort. Bovendien zouden monitoring en evaluatie van projecten van cruciaal belang zijn om ervoor te zorgen dat de publieke en beleidswaarden behouden blijven.

- **Multi-perspectiefbenadering:** Stimuleer de samenwerking tussen IT-technici, managers en andere afdelingen.
- **Commoning-cultuur:** Promoot een cultuur van gedeelde doelen en teamwerk.
- **Continue training:** Biedt doorlopende trainingen en workshops aan om vaardigheden en kennis te verbeteren.
- **Project evaluatie:** Controleer en evalueer DC-projecten regelmatig om ervoor te zorgen dat ze in lijn zijn met de doelstellingen.

Ontwikkel interne cultuur en de technische capaciteit in de overheid

Door mensen van meerdere afdelingen bij elkaar te brengen, kunnen we een andere samenwerkingscultuur ontwikkelen.

Individueen die anders nooit met elkaar zouden communiceren kunnen samenwerken aan het verbeteren van de DC, en daarbij een interne commons-denkende aanpak cultiveren. Zorg er bovendien voor dat de overheid over eigen technische capaciteit beschikt. Deze omgeving zal in nauwe samenwerking staan met talentincubators zoals Digicampus om talent aan te trekken. Bied STEM-studenten kansen via stages, e-learning, zomercursussen, enzovoort. Maak het een aantrekkelijk vooruitzicht om nieuwe vernieuwers binnen te halen en ervoor te zorgen dat ze blijven.

- **Talentincubators:** Werk samen met talentincubators en organisaties zoals Digicampus om talent aan te trekken.
- **STEM-mogelijkheden:** Zorg voor stages, e-learning en zomerschoolmogelijkheden voor STEM-studenten om deel te nemen aan de cultuur en de projecten waaraan wordt gewerkt.
- **Retentiestrategieën:** Creëer carrièreperspectieven om nieuw talent te behouden in DC-initiatieven. Zorg voor een aantrekkelijke interne werkcultuur.